संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

वाङ्मय पारंगत (मराठी) / एम. ए. (मराठी)

पसंतीवर आधारित श्रेयांक पद्धती (**CBCS**) अभ्यासक्रम २०२२-२०२३

वाङ्मय पारंगत (मराठी) / एम. ए. (मराठी) अभ्यासक्रम

एम. ए. (मराठी) : सत्र तिसरे

अक्र.	अभ्यासपत्रिका प्रकार	अभ्यासपत्रिका संकेतांक	अभ्यासपत्रिका	तासिका	श्रेयांक	गुण
१	**DSC – 1**	**MS31**	उपयोजित मराठी	६०	४	१००
२	**DSC –2**	**MS32**	भाषाविज्ञान	६०	४	१००
३	**DSE- 3 A OR**	**MS33**	विशेष ग्रंथकार - संत जनाबाई	६०	४	१००
	DSE- 3 B OR	**MS34**	विशेष ग्रंथकार - अण्णाभाऊ साठे			
	DSE – 3 C	**MS35**	विशेष ग्रंथकार - विठ्ठल वाघ			
४	**DSE - 4 A OR**	**MS36**	वाङ्मयीन प्रवाह - ग्रामीण साहित्य	६०	४	१००
	DSE - 4 B OR	**MS37**	वाङ्मयीन प्रवाह - आंबेडकरवादी साहित्य			
	DSE - 4 C OR	**MS38**	वाङ्मयीन प्रवाह - स्त्रीवादी साहित्य			
	DSE - 4 D	**MS39**	वाङ्मयीन प्रवाह - आदिवासी साहित्य			
५	**RP**	**MS310**	संशोधन प्रकल्प	७५	५	१००
६	**SEC 1**	**MS311**	वाङ्मयनिर्मिती कौशल्य (कथा, ललित गद्य)	३०	२	५०
७	**SEC 2**	**MS312**	भाषांतर कौशल्य (हिंदी-मराठी)	३०	२	५०
			एकूण श्रेयांक		२५	६००

सूचना :

१) **DSC** अभ्यासपत्रिका अनिवार्य राहील.

२) **DSE** अभ्यासपत्रिका ऐच्छिक स्वरूपाची असून गट ३ मधील कोणतीही एक पत्रिका आणि गट ४ मधील कोणतीही एक पत्रिका निवडावी लागेल.

३) **RP** अभ्यासपत्रिका सत्र ३ किंवा सत्र ४ यांपैकी किमान एका सत्रासाठी अनिवार्य राहील.

४) **SEC 1** आणि **SEC 2** पत्रिका सत्र ३ किंवा सत्र ४ यांपैकी किमान एका सत्रात घेणे अनिवार्य राहील.

१) **अभ्यासपत्रिका (MS31): उपयोजित मराठी**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. मराठी भाषेच्या उपयोजित क्षेत्राचा विद्यार्थ्यांना परिचय घडेल.

२. मराठी भाषेतील व्यावसायिक लेखन कौशल्ये तसेच कार्यालयीन लेखनकौशल्ये विद्यार्थी आत्मसात करतील.

३. सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे सूत्रसंचालन, निवेदन करण्यासाठी, मुलाखती घेण्यासाठी तसेच भाषण करण्यासाठी विद्यार्थी सक्षम बनेल.

४. विद्यार्थ्यांना स्वतंत्रपणे ब्लॉग तयार करता येतील.

५. या पत्रिकेच्या अभ्यासाने विद्यार्थी रोजगार प्राप्त करू शकतील.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	कार्यालयीन पत्रव्यवहार, टिप्पणी, इतिवृत्त, अहवाल, स्वपरिचयपत्र या प्रकारांतील लेखन	१५ तास
२	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन : बातमी, लेख, सदर, ग्रंथ परीक्षण, जाहिरात लेखन.	१५ तास
३	सूत्रसंचालन/निवेदन, भाषण कौशल्य, मुलाखत कौशल्य	१५ तास
४	मराठी संकेतस्थळांसाठी किंवा ब्लॉगसाठी लेखन, विश्वकोश नोंदलेखन, विकिपिडीयासाठी लेखन.	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस पुणे, २००४.

२) व्यावहारिक मराठी, ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर, आठवी आवृत्ती, २००८.

३) उपयोजित मराठी, डॉ. ग. ना. जोगळेकर कृतज्ञता ग्रंथ, संपा. डॉ. केतकी मोडक व इतर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०१२.

४) उपयोजित मराठी, डॉ. संजय संभाजी लांडगे, दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि., पुणे, २०११.

५) उपयोजित मराठी व प्रसार माध्यमांची कार्यशैली, संपा. डॉ. संदीप सांगळे, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे.

६) मराठी भाषा : संचित आणि नव्या दिशा, संपा. विजय कुवळेकर, डी. वाय. पाटील अभिमत विद्यापीठ, पुणे, २०१६.

७) जाहिरातींचं जग, यशोदा भागवत, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, २०१७.

८) पांडे पुराण (जाहिरात आणि मी), पीयूष पांडे, मनोविकास प्रकाशन, पुणे.

९) मराठी राज्यातले मराठीचे वर्तमान, संपा. डॉ. श्रीपाद भालचंद्र जोशी, डॉ. अजय देशपांडे, ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबऊ, २०२२.

१०) मराठी भाषिक कौशल्ये विकास, संपादक डॉ. पृथ्वीराज तौर, अथर्व पब्लिकेशन, धुळे

२) अभ्यासपत्रिका (**MS32**) **: भाषाविज्ञान**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. भाषेची संकल्पना समजून घेता येईल.

२. भाषेचे स्वरूप व भाषेचे विविधांगी कार्य लक्षात येईल.

३. भाषाविज्ञानाच्या अभ्यासक्षेत्राचा परिचय होऊन विविध भाषाभ्यास पद्धतींची वैशिष्टे लक्षात येतील. तसेच भाषेच्या वस्तुनिष्ठ अभ्यासाचे ज्ञान होऊन भाषाभ्यासाला चालना मिळेल.

४. वर्णनात्मक भाषाविज्ञानाच्या साहाय्याने भाषेच्या संरचनेचा अभ्यास करता येईल.

५. मराठी भाषेच्या अभ्यासासोबतच इतर भाषांच्या अभ्यासाची दिशा मिळेल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	भाषा : संकल्पना, स्वरूप, कार्य आणि वैशिष्ट्ये. भाषिक व भाषेतर संप्रेषण.	१५ तास
२	भाषाभ्यासाच्या पद्धती : ऐतिहासिक, वर्णनात्मक, तौलनिक, उपयोजित, समाजभाषाविज्ञान.	१५ तास
३	वर्णनात्मक भाषाविज्ञानाची अंगे (स्थूलपरिचय) : स्वनविचार, स्वनिमविचार.	१५ तास
४	वर्णनात्मक भाषाविज्ञानाची अंगे (स्थूलपरिचय) : रूपिमविचार (पदिमविचार), वाक्यविचार, अर्थविचार.	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) भाषाविज्ञान परिचय, डॉ. स. गं. मालशे व इतर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, द्वितीय आवृत्ती, २००५.

२) भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक व ऐतिहासिक, डॉ. स. गं. मालशे व इतर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, सुधारित तृतीय आवृत्ती, २००५.

३) आधुनिक भाषाविज्ञान (संरचनावादी आणि सामान्य), संपा. कल्याण काळे, डॉ. अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९९.

४) आधुनिक भाषाविज्ञान : सिद्धांत आणि उपयोजन, मिलिंद मालशे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, चौथी आवृत्ती, २००९.

५) मराठीचा भाषिक अभ्यास, संपा. मु. श्री. कानडे

६) वैखरी : भाषा आणि भाषाव्यवहार, अशोक रा. केळकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.

७) सामाजिक भाषाविज्ञान, डॉ. रमेश धोंगडे, दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि., पुणे, द्वितीय आवृत्ती, २०१२.

८) कोरकू बोली : वर्णनात्मक आणि समाजभाषावैज्ञानिक अभ्यास, डॉ. काशीनाथ विनायक बऱ्हाटे, देवयानी प्रकाशन, मुंबई, २०१२.

९) समाजभाषाविज्ञान : बोलींचा अभ्यास, डॉ. मधुकर चौधरी, अथर्व पब्लिकेशन, धुळे.

३) अभ्यासपत्रिका (MS33) : **विशेष ग्रंथकार संत जनाबाई**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. वारकरी संप्रदायाचे स्वरूप सांगता येईल.
२. संत जनाबाईंच्या कार्याचा परिचय करून देता येईल.
३. सांप्रदायिक अभंगांचे वेगळेपण व महत्त्व सांगता येईल.
४. संत जनाबाईंच्या अभंगांचे मूल्यमापन करता येईल.
५. अभंगलेखन करता येईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	*श्रीनामदेव गाथा* (शासकीय प्रत), महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००८ मधील**पृष्ठ क्रमांक ९२१ ते ९७२ वरील अभंग** (अभंग क्रमांक १४५ ते ३६२)	६० तास

संदर्भग्रंथ :

१) जनाई (संपा. सचिन परब व श्रीरंग गायकवाड), अक्षर मुद्रण व प्रकाशन संस्था, आजरा, जि. कोल्हापूर.
२) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड पहिला (संपा. शं. गो. तुळपुळे), महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
३) मराठी वाङ्मयकोश खंड पहिला (संपा. गं. दे. खानोलकर), महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई.
४) ऐसा विटेवर देव कोठे, म. वा. धोंड, राजहंस प्रकाशन, पुणे.
५) जनाबाईंचे निवडक अभंग, सुहासिनी इर्लेकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
६) संत कवी आणि कवयित्री: एक अनुबंध, सुहासिनी इर्लेकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
७) जनाबाई चरित्र, काव्य आणि कार्य, दा. बा. भिंगारकर, मॅजेस्टिक प्रकाशन,मुंबई.
८) संत जनाबाई अभंग गाथा, संपा. डॉ प्रमोद गारोडे, अनघादित्य प्रकाशन, परतवाडा, जि. अमरावती.

४) अभ्यासपत्रिका (MS34) : **विशेष ग्रंथकार अण्णाभाऊ साठे**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. अण्णा भाऊ साठे यांच्या वाङ्मयाचा परिचय करून देता येईल.
२. अण्णा भाऊ साठे यांच्या कार्याचा परिचय करून देता येईल.
३. अण्णा भाऊ साठे यांच्या वाङ्मयाचे वेगळेपण व महत्त्व सांगता येईल.
४. अण्णा भाऊ साठे यांच्या वाङ्मयाचे मूल्यमापन करता येईल.
५. अण्णा भाऊ साठे यांचे समाजहितकारक विचार लोकांपर्यंत पोचवता येतील.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	अण्णा भाऊ साठे यांचा वाङ्मयीन परिचय	१५ तास
२	साहित्यकृती : माझा रशियाचा प्रवास (प्रवासवर्णन) - अण्णा भाऊ साठे	१५ तास
३	साहित्यकृती : वारणेचा वाघ (कादंबरी) - अण्णा भाऊ साठे	१५ तास
४	साहित्यकृती : बरबाद्या कंजारी (कथासंग्रह) - अण्णा भाऊ साठे	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे निवडक वाङ्मय, संपा. अर्जुन डांगळे व इतर, प्रकाशक - सचिव, महाराष्ट्र राज्य साहित्य व संस्कृती मंडळ, मुंबई.

२) साहित्यरत्न अण्णा भाऊ साठे निवडक वाङ्मय (कादंबरी खंड २),प्रकाशक सचिव -, साहित्यरत्न लोकशाहीर अण्णा भाऊ साठे चरित्र साधने प्रकाशन समिती, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

३) लोकशाहीर तथा लोकलेखक: अण्णाभाऊ साठे, संपा. आसाराम गायकवाड, झेप प्रकाशन, नाशीक.

४) अण्णा भाऊ साठे : भारतीय साहित्याचे निर्माते, डॉ. बजरंग कोरडे, साहित्य अकादेमी, मुंबई.

५) अण्णा भाऊ साठे : समाज विचार आणि साहित्यविवेचन,डॉ. बाबुराव गुरव, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.

६) मराठी कादंबरी : चिंतन आणि समीक्षा, डॉ. चंद्रकांत बांदिवडेकर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.

७) अण्णा भाऊ साठे : प्रातिनिधिक कथा, डॉ. एस. एस. भोसले, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.

८) लोकशाहीर साहित्यसम्राट अण्णा भाऊ साठे गौरव ग्रंथ, प्रकाशक महासंचालक डॉ. आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, बार्टी, पुणे

९) अण्णा भाऊ साठे : कर्तृत्व आणिव्यक्तित्व, सुरेश कृष्णाजी पाटोळे, प्रबुद्ध प्रकाशन, सोलापूर.

१०) प्रतिभेचा हिमालय : अण्णा भाऊ साठे, शिवा कांबळे, इसाप प्रकाशन, नांदेड

११) जनसारस्वत अण्णा भाऊ साठे, डॉ. सुभाष सावरकर, प्रकाशक मराठी जनसाहित्य परिषद, अमरावती.

१२) अण्णा भाऊ साठे गौरव ग्रंथ, संपा. चंद्रकांत वानखडे,अण्णा भाऊ साठे कला अकादमी, नागपूर

१३) अण्णा भाऊ साठे आणि अमरशेख यांची शाहिरी : एक आकलन, डॉ. बाबुराव अंभोरे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद

१४) अण्णा भाऊ साठे यांचे जीवन आणि साहित्य, नानासाहेब कठाळे, अण्णा भाऊ साठे साहित्य प्रकाश मंच, नागपूर

१५) जननायक अण्णाभाऊ साठे, संपा. डॉ. शिवाजी जवळगेकर, प्रकाशकसाहित्यभूषण अण्णा भाऊ साठे कला अकादमी व संशोधन केंद्र, लातूर
१६) अण्णा भाऊ साठे: साहित्य मूल्यमापन, डॉ. माधव गादेकर, साद प्रकाशन, औरंगाबाद
१७) अण्णा भाऊंचे कादंबरी विश्व, डॉ. प्रमोद गारोडे, अनघादित्य प्रकाशन, परतवाडा, जि. अमरावती.
१८) परिवर्तनाचा जागर (अण्णाभाऊ साठे यांच्या साहित्याची समीक्षा), संपादक डॉ. गिरीश मोरे, निर्मिती संवाद प्रॉ. प्रा. लि., कोल्हापूर
१९) जनवादी साहित्यिक : अण्णाभाऊ साठे, संपा. डॉ. पी. विठ्ठल आणि डॉ. राजशेखर दुडूकनाळे, डायमंड पब्लिकेशन, पुणे.

५) अभ्यासपत्रिका (MS35) : **विशेष ग्रंथकार विठ्ठल वाघ**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. विशिष्ट लेखकाच्या अभ्यासाची पद्धती विद्यार्थ्यांना माहिती होईल.
२. साहित्यिक विठ्ठल वाघ यांच्या वाङ्मयीन कार्याचा विद्यार्थ्यांना परिचय होईल.
३. विठ्ठल वाघ यांच्या साहित्याचा आस्वाद घेता येईल तसेच त्यांच्या साहित्याचे आकलन करून मूल्यमापन करता येईल.
४. ग्रामीण वऱ्हाडी बोलीचे सामर्थ्य विद्यार्थ्यांना कळेल.
५. वाङ्मयनिर्मितीला प्रेरणा मिळेल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	विठ्ठल वाघ यांचे वाङ्मयीन परिचय	१५ तास
२	साहित्यकृती : डेबू (कादंबरी) - विठ्ठल वाघ	१५ तास
३	साहित्यकृती : काया मातीत मातीत (कवितासंग्रह), विठ्ठल वाघ संपा. डॉ. मधुकर वाकोडे, देशमुख आणि कंपनी, पुणे, १९९१.	१५ तास
४	साहित्यकृती : अंधारयात्रा (नाटक) - विठ्ठल वाघ	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) समकालीन ग्रामीण साहित्य (डॉ. विठ्ठल वाघ गौरव ग्रंथ), संपा. डॉ. श्रीकृष्ण काकडे, रावसाहेब काळे, डॉ. विठ्ठल वाघ गौरव ग्रंथ संपादन समिती, अकोला, २०१०.
२) विठ्ठल वाघ यांची मुलाखत, रावसाहेब काळे, ज्ञानपथ दिवाळी अंक २०२०, ज्ञानपथ प्रकाशन, अमरावती.
३) साहित्य पंढरीचा वारकरी, संपा. डॉ. रावसाहेब काळे, वऱ्हाड प्रकाशन, लोणी, २०२०.
४) वऱ्हाडी कादंबरीतील सामाजिकता, डॉ. निळकंठ इंगळे, दऊत लेखणी प्रकाशन, पुणे.
५) कविता विसाव्या शतकातली, संपा. शांता शेळके व इतर, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे, २०००.
६) विदर्भाचा वसा, डॉ. अक्षयकुमार काळे, आकांक्षा प्रकाशन, नागपूर, २०१७.
७) कविता विदर्भाची, आशा सावदेकर.

६) अभ्यासपत्रिका (MS36) : वाङ्मयीन प्रवाह ग्रामीण साहित्य

१. विशिष्ट वाङ्मयीन प्रवाह म्हणून ग्रामीण साहित्याच्या प्रवाहाचा परिचय होईल.
२. ग्रामीण साहित्य, समाज आणि संस्कृती यांविषयीचे आकलन वाढेल.
३. ग्रामीण साहित्याच्या कथा, कादंबरी, कविता या वाङ्मयप्रकारांचे सामर्थ्य कळेल.
४. ग्रामीण भागातील बोलींचे जतन करण्यासाठी आणि संवर्धन करण्यासाठी या अभ्यासाचा उपयोग होईल.
५. वाङ्मयनिर्मितीसाठी प्रेरणा मिळेल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	ग्रामीण साहित्याची संकल्पना व स्वरूप ग्रामीण साहित्याच्या प्रेरणा ग्रामीण साहित्य आणि चळवळ	१५ तास
२	साहित्यकृती : कुणब्याची कविता, लक्ष्मण महाडिक, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.	१५ तास
३	साहित्यकृती : चिन्हांकित यादीतील माणसं, माधव जाधव, सायन पब्लिकेशन, पुणे.	१५ तास
४	साहित्यकृती : आउत्या, शेषराव खाडे, मेधा पब्लिशिंग हाऊस, अमरावती.	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या, आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
२) ग्रामीणता : साहित्य आणि वास्तव, आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
३) ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि शोध, डॉ. नागनाथ कोत्तापल्ले, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
४) ग्रामीण साहित्य : चिंतन आणि चर्चा, वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद.
५) ग्रामीण साहित्य : एक चिंतन, डॉ. द. ता. भोसले, मनोविकास प्रकाशन, मुंबई, २००९.
६) ग्रामीण वाङ्मयाचा इतिहास, चंद्रकुमार नलगे, रिया पब्लिकेशन्स, कोल्हापूर.
७) ग्रामीण वाङ्मयाचा इतिहास, संपा. रामचंद्र काळुंखे, कैलास पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद.
८) साहित्यातील नवे प्रवाह : आकलन आणि अन्वयार्थ, डॉ. माधव पुटवाड, सुविद्या प्रकाशन, पुणे.
९) अन्वय, माधव पुटवाड, बळीवंश प्रकाशन, नांदेड.
१०) साहित्यिक आनंद यादव, डॉ. रवींद्र ठाकूर, बळीवंश प्रकाशन, नांदेड.
११) साहित्याचे वर्तन आणि वर्तमान, डॉ. प्रल्हाद लुलेकर, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.

७) अभ्यासपत्रिका (MS37) : **वाङ्मयीन प्रवाह आंबेडकरवादी साहित्य**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. आंबेडकरवादी साहित्याची संकल्पना स्पष्ट करता येईल.
२. आंबेडकरवादी साहित्याचे वेगळेपण व महत्त्व सांगता येईल.
३. आंबेडकरवादी साहित्याच्या प्रेरणा सांगता येतील.
४. अभ्यासक्रमाला नेमलेल्या कलाकृतींचे मूल्यमापन करता येईल.
५. भाषणाच्या व लेखनाच्या माध्यमातून आंबेडकरी तत्वज्ञान लोकांपर्यंत पोचवता येईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	आंबेडकरवादी साहित्य : प्रेरणा, स्वरूप व तत्वज्ञान	१५ तास
२	साहित्यकृती : हाडकी हाडवळा (कादंबरी) - नामदेव ढसाळ, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई	१५ तास
३	साहित्यकृती : अग्नीचा आदिबंध (कवितासंग्रह) - यशवंत मनोहर, युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर	१५ तास
४	साहित्यकृती : गाळ आणि आभाळ (कथासंग्रह) - केशव मेश्राम, सुरेश एजन्सी, पुणे	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) आंबेडकरवादी मराठी साहित्य, डॉ. यशवंत मनोहर, भीमरत्न प्रकाशन, नागपूर, १९९९.
२) दलित साहित्याचे नामांतर आंबेडकरवादी साहित्य, डॉ. यशवंत मनोहर, युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर, २००५.
३) आंबेडकरवादी साहित्य : दृष्टिकोन आणि दायित्व, हरीश खंडेराव प्रज्ञा प्रकाशन, उल्लासनगर, १९९३.
४) आंबेडकरी कवितेचे अंतरंग : हरीश खंडेराव, प्रज्ञा प्रकाशन, उल्लासनगर, १९८१.
५) नव्वदोत्तर आंबेडकरी कवितेची मीमांसा, डॉ. अशोक इंगळे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २०१८.
६) साहित्याचे समाजशास्त्रीय अंतरंग, डॉ. प्रकाश खरात, संकेत प्रकाशन नागपूर, २०२२.
७) फुले-आंबेडकरी प्रेरणेचे नवे कवी, नवे आकलन, मोतीराम कटारे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
८) फुले आंबेडकरी साहित्य : आकलन आणि आस्वाद, मोतीराम कटारे, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद.
९) फुले - आंबेडकरी साहित्य : वाद - संवाद, मोतीराम कटारे, वाङ्:मय सेवा प्रकाशन, नाशिक.
१०) दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह, भालचंद्र फडके, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.
११) दलित साहित्य : एक अभ्यास, अर्जुन डांगळे, म. रा. सा. सं. मंडळ, मुंबई.
१२) दलित साहित्य : स्वरूप व भूमिका, वामन निंबाळकर, प्रबोधन प्रकाशन, नागपूर.
१३) दलित साहित्य : चर्चा आणि चिंतन, गंगाधर पानतावणे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.

१४) दलित साहित्य : आजचे क्रांतिविज्ञान, बाबुराव बागुल, बुद्धिस्ट प्रकाशन, नागपूर.
१५) दलित साहित्य : एक आकलन, बाळकृष्ण कवठेकर, अजब पुस्तकालय, कोल्हापूर
१६) बाबुराव बागुल : व्यक्ती आणि वाङ्मय, सुखदेव ढाणेक, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, दुसरी आवृत्ती, २००६.
१७) अर्धशतकातील दलित कविता, डॉ. महेंद्र भवरे, म. रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
१८) दलित कवितेतील प्रतिमा, डॉ. महेंद्र भवरे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, २००७.
१९) दलित साहित्य : चर्चा-चिंतन-समीक्षा, डॉ. चिंतामण कांबळे, कस्तुरी प्रकान, अमळनेर, जि. जळगाव.
२०) दलित कवितेची निर्मिती प्रक्रिया, डॉ. कैलास वानखडे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद.
२१) नामदेव ढसाळांची कविता : स्वरूप आणि आकलन, डॉ. विलास तायडे, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगाव.
२२) दलित आत्मकथा आणि कथा, डॉ. मनोहर सुरवाडे, सुगम प्रकाशन, अमरावती.
२३) वेदनेवरील फुंकर, प्रा. बी. ए. खरात, लोकसाहित्य प्रकाशन, औरंगाबाद.

८) अभ्यासपत्रिका (MS38) : **वाङ्मयीन प्रवाह स्त्रीवादी साहित्य**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. स्त्रीवादाची संकल्पना स्पष्ट होऊन त्यातील विविध प्रवाहांचा आणि मुख्य चर्चा विषयांचा नीट परिचय होईल.
२. स्त्रीवादी साहित्य आणि समीक्षेची भूमिका स्पष्ट होऊन त्यातील समीक्षा दृष्टीने नेमलेल्या कलाकृतींची समीक्षा करता येईल.
३. नेमलेल्या स्त्रीवादी साहित्याच्या उदारमतवादी,जहालवादी, मार्क्सवादी इ. प्रकारांद्वारे वर्गीकरण करून आशयाचे साहित्यिक मूल्यमापन करता येईल.
४. मराठीतील स्त्रीवादी साहित्य आणि समीक्षा दृष्टीने वाड्.मयीन लेखन करता येईल
५. स्त्रीवादी विचारांची समाजात रूजवण करण्यासाठी माहिती देणे,चर्चा घडवून आणणे आणि स्त्रीवादाविषयीचे गैरसमज दूर करता येतील.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	स्त्रीवाद : संकल्पना व स्वरूप स्त्रीवाद : विविध प्रवाह (उदारमतवादी, जहालवादी, मार्क्सवादी, काळा स्त्रीवाद, पर्यावरणवादी) स्त्रीवादी साहित्य : अर्थ व स्वरूप.स्त्रीवादी समीक्षा : अर्थ आणि स्वरूप	१५ तास
२	साहित्यकृती : बाई माणूस, करुणा गोखले, राजहंस प्रकाशन, पुणे.	१५ तास
३	साहित्यकृती : रीटा वेलीणकर, शांता गोखले, मौज प्रकाशन, मुंबई.	१५ तास
४	साहित्यकृती : तिची कहाणी, मंगला आठल्येकर, राजहंस प्रकाशन,पुणे	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) मराठी विश्वकोश, खंड २० वा

२) वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश, संपा. प्रभा गणोरकर व इतर, ग. रा. भटकळ फाउण्डेशन, मुंबई, २००१.

३) मराठी वाङ्मयकोश खंड चौथा समीक्षा-संज्ञा, समन्वयक संपादक विजया राजाध्यक्ष, म. रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२.

४) संदर्भासहित स्त्रीवाद(स्त्रीवादाचे समकालीन चर्चाविश्व), संपा. वंदना भागवत व इतर, शब्द पब्लिकेशन्स, मुंबई, २०१४.

५) भारतीय समाजविज्ञान कोश,खंड ६(पुरवणी खंड),संपा.स.मा.गर्गे,मेहता पब्लिशिंग हाऊस,२०१७.

६) स्त्रीवाद, संपा. सुमती लांडे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २००७.

७) स्त्रीवाद आणि मराठी साहित्य, डॉ. वंदना महाजन, विजय प्रकाशन, नागपूर, २०१३.

८) स्त्रीवादी विचार आणि समीक्षेचा मागोवा, डॉ. शोभा पाटील, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, २००७.

९) स्त्रीवादी सामाजिक विचार, विद्युत भागवत, डायमंड पब्लिकेन्स, पुणे.

१०) स्त्रीवादी समीक्षा : संकल्पना व उपयोजन, संपा. डॉ. मंगला वरखेडे, का. स. वाणी मराठी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.

११) साहित्यातील नवे प्रवाह : आकलन आणि अन्वयार्थ, डॉ. माधव पुटवाड, सुविद्या प्रकाशन, पुणे.

१२) साठोत्तरी साहित्यप्रवाह : स्वरूप आणि दिशा, माधव पुटवाड, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे, २०२१.

१३) अर्वाचीन मराठी काव्यमीमांसा (डॉ. अक्षयकुमार काळे गौरवग्रंथ), संपा. डॉ. राजेंद्र नाईकवाडे व इतर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०१४.

९) अभ्यासपत्रिका (MS39) : **वाङ्मयीन प्रवाह आदिवासी साहित्य**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. आदिवासी साहित्याची संकल्पना स्पष्ट करता येईल.
२. आदिवासी संस्कृतीचे व साहित्याचे वेगळेपण सांगता येईल.
३. आदिवासी साहित्याचे महत्त्व सांगता येईल.
४. अभ्यासक्रमाला नेमलेल्या कलाकृतींचे मूल्यमापन करता येईल.
५. आदिवासी समाज व साहित्याविषयीचे गैरसमज दूर करता येतील.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	आदिवासी साहित्य - संकल्पना व स्वरूप	१५ तास
२	साहित्यकृती : निवडुंगाला आलेली फुले (कवितासंग्रह) - प्रभू राजगडकर, प्रनील प्रकाशन, चंद्रपूर	१५ तास
३	साहित्यकृती : टाहो (कादंबरी) - बाबाराव निंमाजी मडावी, मिलिंद प्रकाशन, वर्धा	१५ तास
४	साहित्यकृती : राब (कथासंग्रह) - संजय लोहकरे, अथर्व पब्लिकेशन्स, धुळे	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) आदिवासी साहित्य : स्वरूप आणि समीक्षा, डॉ. विनायक तुमराम, विजय प्रकाशन, नागपूर.

२) भारतीय आदिवासी, गुरुनाथ नाडगोंडे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९७९.

३) महाराष्ट्रातील आदिवासी मराठी साहित्य : एक शोध, डॉ. माहेश्वरी गावित, दास्ताने रामचंद्र आणि कं., पुणे.

४) आदिवासी साहित्य : चिंतन आणि चिकित्सा, तुकाराम रोंगटे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे, २०१४.

५) रानफुलांच्या कविता, डॉ. संजय लोहकरे, मारुती आझळ, अक्षता प्रकाशन, पुणे, २०१३.

६) कवी आणि कविता, डॉ. संजय लोहकरे, मेधा पब्लिशिंग हाऊस, अमरावती, २०१४.

७) वैदर्भीय आदिवासी : जीवन आणि संस्कृती, डॉ. शैलजा देवगावकर, मंगेश प्रकाशन, नागपूर.

८) महाराष्ट्रातील आदिवासी जमाती, डॉ. गोविंद गारे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, २०००.

९) आदिवासी मराठी साहित्य, संपा. प्रमोद मुनघाटे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.

१०) आदिवासी कवितेचा उषःकाल आणि सद्य:स्थिती, डॉ. तुकाराम रोंगटे, संस्कृती प्रकाशन, पुणे, २००७.

११) नवद्दोत्तर आदिवासी कविता(लेख), डॉ. विनोद कुमरे : सर्वधारा, जाने.-फेब्रु.-मार्च २०१७.

१२) नव्वदोत्तर आदिवासी कथा(लेख), डॉ. संजय लोहकरे : सर्वधारा, एप्रिल-मे-जून २०१७.

१३) मराठी कवितेच्या नव्या दिशा, महेंद्र भवरे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, जुलै २००७.

१४) आंबेडकरी साहित्यातील जीवनमूल्ये, अशोक रा. इंगळे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २०१०.

१५) आदिवासी लोकगीतांचा अंतर्वेध, प्रा. गोविंद गायकी, अथर्व प्रकाशन, जळगाव.

१०) अभ्यासपत्रिका (MS310) **: संशोधन प्रकल्प**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. विद्यार्थ्यांना संशोधन क्षेत्राचा परिचय होईल.
२. संशोधन प्रकल्पातून विद्यार्थी प्रत्यक्ष संशोधनकार्याचा अनुभव घेतील.
३. संशोधन पद्धतीच्या अंमलबजावणीतून संशोधनकौशल्यांची वृद्धी होईल.
४. विद्यार्थ्यांना पीएच.डी.साठी संशोधन करण्याची प्रेरणा मिळेल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	संशोधन प्रकल्प - संकल्पनात्मक परिचय, स्वरूप	१५ तास
२	संशोधन प्रकल्प - विषय निवड, पूर्वतयारी, रूपरेषा	१५ तास
३	संशोधन प्रकल्प - माहिती संकलन / सामग्री संकलन	१५ तास
४	संशोधन प्रकल्प - माहितीचे अध्ययन व विश्लेषण	१५ तास
५	संशोधन प्रकल्प - अहवाल लेखन	१५ तास

टीप **-** संशोधन प्रकल्पांसाठी खालील विषय उदाहरणादाखल दिलेले आहेत **:**

उदा. आपल्या परिसरातील संतसाहित्य, आपल्या परिसरातील महानुभाव साहित्याची हस्तलिखिते, विविध वाङ्मयप्रकारांसाठी महानुभाव साहित्याचे योगदान, वऱ्हाडी बोलीचा अभ्यास, शहरी वऱ्हाडी आणि ग्रामीण वऱ्हाडी : तुलनात्मक अध्ययन, विशिष्ट समाजाच्या भाषेचा अभ्यास, मराठी भाषेवर झालेला इतर भाषांचा परिणाम, समाजमाध्यमांतील बदलती भाषा, जाहिरातींची भाषा, स्थानिक/प्रादेशिक वर्तमानपत्रांचे साहित्य-संस्कृतीसाठी योगदान, विदर्भातील साहित्यविषयक संस्था/संमेलनांचे योगदान, वैचारिक मंथनासाठी विशिष्ट व्याख्यांनमालांचे अध्ययन, वाङ्मयीन कलाकृतींचा व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी झालेला उपयोग, लुप्त होणाऱ्या भाषा, विशिष्ट लेखकाच्या कलाकृतीतील प्रमुख दृष्टिकोन, कवी कुसुमाग्रजांच्या **'**विशाखा**'**तील सामाजिक आशय/मार्क्सवादी जाणीव, महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांची प्रेमकविता, वैदर्भीय गझल, उर्दू आणि मराठी गझल : तुलनात्मक अध्ययन, ना. धों. महानोर यांच्या कवितेतील निसर्ग, जयंत नारळीकरांच्या विज्ञानकथेतील भविष्याचा वेध, जीए कुलकर्णी यांच्या साहित्यातील प्रतिमासृष्टी, मराठी कवयित्रींच्या कवितेतील पुरुष, पुरुष आत्मचरित्रातील स्त्रीचित्रण, स्थानिक परिसरातील बालसाहित्य, स्थानिक परिसरातील ग्रामीण साहित्य, विशिष्ट वाङ्मयीन प्रवाहासाठी स्थानिक साहित्यक्षेत्राने दिलेले योगदान, विदर्भातील यात्रा-जत्रा, विशिष्ट परिसरातील लोकगीते/लोककथा/लोकदैवते/लोकविधी, स्थानिक परिसरातील नवोदित कवींच्या कवितेचे स्वरूप, आधुनिकता आणि एकविसाव्या शतकातील विशिष्ट कादंबरी, वैदर्भीय परिसराचे चित्रण करणाऱ्या कलाकृती, नैसर्गिक आपत्तींचे साहित्यकृतीतील चित्रण, विदर्भातील लेखिका, राज्य नाट्य स्पर्धा आणि नाट्यलेखन, वाहिन्या आणि चित्रपत्रसृष्टीतील संहितालेखन, हास्यमालिकांचे संहितालेखन, मराठी साहित्यातील उपहास आणि उपरोध, मराठीतील आंतरविद्याशाखीय लेखन, मराठी नियतकालिके, मराठी प्रकाशन संस्थांचे साहित्यव्यवहारातील योगदान, ज्ञानभाषेसाठी मराठी विश्वकोशाचे योगदान, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृतीचे मराठी साहित्याच्या अभिवृद्धीतील योगदान.

अभ्यासपत्रिका प्रकार	परीक्षेचे स्वरूप (अंतर्गत परीक्षा)	गुण संशोधन प्रकल्प अहवाल	गुण मौखिक परीक्षा	एकूण गुण
संशोधन प्रकल्प (**RP**)	१ . संशोधन प्रकल्प - अहवाल २. मौखिक परीक्षा	६०	४०	१००

११) अभ्यासपत्रिका (MS311) : **वाङ्मयनिर्मिती कौशल्य (कथा, ललित गद्य)**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. वाङ्मयनिर्मितीच्या घटकांचा सविस्तर परिचय होईल.
२. विद्यार्थी कथानिर्मितीचा अनुभव घेतील.
३. विद्यार्थी ललित गद्यलेखननिर्मितीचा अनुभव घेतील.
४. विद्यार्थ्यांमध्ये वाङ्मयनिर्मितीचे कौशल्य विकसित झाल्याने साहित्यक्षेत्रात लेखक होण्यास प्रेरणा मिळेल तसेच लेखनाद्वारे रोजगार प्राप्त करता येईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	वाङ्मयनिर्मितीचे स्वरूप	२ तास
२	कथानिर्मिती - प्रेरणा, कथालेखनाचे घटक, प्रकार, कथालेखन-परिष्करण	८ तास
३	ललित गद्यात्मक निर्मिती - प्रेरणा, घटक, प्रकार, परिष्करण.	८ तास
४	प्रत्यक्ष कथालेखन, ललित गद्यलेखन, संस्करण	१२ तास

अभ्यासपत्रिका प्रकार	परीक्षेचे स्वरूप (अंतर्गत परीक्षा)	गुण स्वाध्याय (वाङ्मयनिर्मिती)	गुण मौखिक परीक्षा	एकूण गुण
वाङ्मयनिर्मिती कौशल्य (कथा, ललित गद्य) (**SEC 1**)	स्वाध्याय (वाङ्मयनिर्मिती) व मौखिक परीक्षा	४० गुण (कथालेखन - २० गुण ललित लेखन - २० गुण) १. विद्यार्थ्याला एक स्वतंत्र कथा लिहून मूल्यमापनासाठी सादर करावी लागेल. २. विद्यार्थ्याला एक स्वतंत्र ललित लेख लिहून मूल्यमापनासाठी सादर करावा लागेल.	१० गुण वाङ्मयनिर्मिती विषयावर मौखिक परीक्षा	५०

१२) अभ्यासपत्रिका (MS312) : **भाषांतर कौशल्य (हिंदी-मराठी)**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. विद्‌यार्थ्यांना भाषांतर क्षेत्राचा परिचय होईल.
२. विद्‌यार्थी भाषांतर प्रक्रिया समजून घेतील.
३. विद्‌यार्थी प्रत्यक्ष हिंदीतून मराठीत भाषांतर करण्याच्या प्रक्रियेचा अनुभव घेतील.
४. विद्‌यार्थ्यांमध्ये भाषांतर कौशल्य अधिक विकसित करण्यासाठी विद्‌यार्थी प्रेरित होतील व त्यांना भाषांतरकार होण्यास प्रेरणा मिळेल, भाषांतराद्‌वारे विद्‌यार्थी रोजगार प्राप्त करू शकतील.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	भाषांतराचे क्षेत्र व रोजगाराच्या संधी	२ तास
२	भाषांतर प्रक्रिया - स्वरूप	३ तास
३	हिंदीतून मराठीतील भाषांतर - प्रक्रिया	१० तास
४	प्रत्यक्ष भाषांतराचा अनुभव	१५ तास

अभ्यासपत्रिका प्रकार	परीक्षेचे स्वरूप (अंतर्गत परीक्षा)	गुण स्वाध्याय (वाङ्मयनिर्मिती)	गुण मौखिक परीक्षा	एकूण गुण
भाषांतर कौशल्य (हिंदी-मराठी) (**SEC 2**)	स्वाध्याय (भाषांतर-कृती) व मौखिक परीक्षा	४० गुण विद्‌यार्थ्याला कोणतेही दोन लेख / कथा / कादंबरीतील प्रकरणे यांचे प्रत्यक्ष भाषांतर करून मूल्यमापनासाठी सादर लागेल.	१० गुण वाङ्मयनिर्मिती विषयावर मौखिक परीक्षा	५०

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप : सत्र ३

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (**RP, SEC 1, SEC 2** वगळून)	❖ प्रत्येक अभ्यासपत्रिका १०० गुणांसाठी असेल. ❖ अभ्यासपत्रिकेच्या १०० गुणांचे विभाजन पुढीलप्रमाणे राहील अ) ८० गुणांसाठी लेखी परीक्षा ब) २० गुणांसाठी अंतर्गत परीक्षा ❖ लेखी परीक्षेचे स्वरूप - प्रश्नपत्रिका एकूण ८० गुण अ) दीर्घोत्तरी प्रश्न - ६४ गुण (१६ गुणांचा एक याप्रमाणे ४ दीर्घोत्तरी प्रश्न) ब) वस्तुनिष्ठ प्रश्न -१६ गुण (२ गुणांचा एक याप्रमाणे ८ वस्तुनिष्ठ प्रश्न) ❖ अंतर्गत परीक्षा - अंतर्गत परीक्षेसाठी विषयानुरूप शोधनिबंध / लघुशोधप्रकल्प / अहवाललेखन / साहित्यनिर्मिती /कोशनोंद-लेखन किंवा विकिपिडियासाठी लेखन / ब्लॉगनिर्मिती / मुलाखत / सर्वेक्षण / माहिती संकलन इत्यादी प्रकारचे कार्य सत्रकालावधीत पूर्ण करणे अपेक्षित राहील.)

❁ ❁ ❁

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

वाङ्मय पारंगत (मराठी) / एम. ए. (मराठी)

पसंतीवर आधारित श्रेयांक पद्धती (**CBCS**) अभ्यासक्रम २०२२-२०२३

वाङ्मय पारंगत (मराठी) / एम. ए. (मराठी) अभ्यासक्रम

एम. ए. (मराठी) : सत्र चौथे

अक्र.	अभ्यासपत्रिका प्रकार	अभ्यासपत्रिका संकेतांक	अभ्यासपत्रिका	तासिका	श्रेयांक	गुण
१	**DSC - 1**	**MS41**	संशोधन पद्धती	६०	४	१००
२	**DSC – 2**	**MS42**	भाषाविज्ञान	६०	४	१००
३	**DSE – 3 OR**	**MS43**	मराठी बालसाहित्य	६०	४	१००
	DSE - 3 A OR	**MS44**	मराठी वैचारिक साहित्य			
	DSE – 3 B	**MS45**	भाषांतरित मराठी साहित्य			
४	**DSC – 4 OR**	**MS46**	विज्ञान साहित्य	६०	४	१००
	DSE - 4 A OR	**MS47**	मुस्लिम मराठी साहित्य			
	DSE - 4 B OR	**MS48**	तौलनिक साहित्याभ्यास			
	DSE - 4 C OR	**MS49**	वाङ्मयेतिहासाचा अभ्यास			
५	**RP**	**MS410**	संशोधन प्रकल्प	७५	५	१००
६	**SEC 1**	**MS411**	वाङ्मयनिर्मिती कौशल्य (वैचारिक/चिंतनशील लेखन, बालसाहित्य)	३०	२	५०
७	**SEC 2**	**MS412**	भाषांतर कौशल्य (इंग्रजी- मराठी)	३०	२	५०
			एकूण श्रेयांक		२५	६००

सूचना :

१) **DSC** अभ्यासपत्रिका अनिवार्य राहील.

२) **DSE** अभ्यासपत्रिका ऐच्छिक स्वरूपाची असून गट ३ मधील कोणतीही एक पत्रिका आणि गट ४ मधील कोणतीही एक पत्रिका निवडावी लागेल.

३) **RP** अभ्यासपत्रिका सत्र ३ किंवा सत्र ४ यांपैकी किमान एका सत्रासाठी अनिवार्य राहील.

४) **SEC 1** आणि **SEC 2** पत्रिका सत्र ३ किंवा सत्र ४ यांपैकी किमान एका सत्रात घेणे अनिवार्य राहील.

१) **अभ्यासपत्रिका (MS41) : संशोधन प्रक्रिया**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. संशोधनाचा अर्थ, स्वरूप आणि महत्त्व स्पष्ट होईल.

२. संशोधनाच्या विविध पद्धती आणि संशोधन समस्येनुसार त्यातील विशिष्ट पद्धतीचे उपयोजन करता येईल .

३. संशोधन पद्धतीचे आकलन झाल्यामुळे संशोधनात अभिरूची आणि गती प्राप्त होईल.

४. सभोवतालाकडे व प्राप्त माहितीकडे चिकित्सक, विश्लेषणात्मक व तुलनात्मक दृष्टीने पाहण्याची वृत्ती विकसित होईल.

५. पीएच.डी.साठी आणि संशोधन संस्थांच्या प्रकल्पांसाठी या ज्ञानाचा फायदा होईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	**संशोधन : संकल्पनात्मक परिचय** १.१ संशोधन : अर्थ, स्वरूप, व्याप्ती व उद्दिष्ट्ये. १.२ संशोधनाचे प्रकार : गुणात्मक संशोधन आणि संख्यात्मक संशोधन. १.३ संशोधनाच्या पद्धती.	१५ तास
२	**संशोधनातील पायऱ्या** २.१ समस्या सूत्रण/ संशोधन विषयाची निवड २.२ पूर्वसाहित्याचा आढावा २.३ गृहितकृत्ये २.४ संशोधन आराखडा २.५ माहिती संकलन, सर्वेक्षण, प्रश्नावली आणि मुलाखती इ. २.६ माहिती विश्लेषण २.७ अहवाल लेखन	१५ तास
३	**संशोधन साधने** ३.१ संदर्भ ग्रंथ ३.२ नियतकालिके ३.३ शासकीय संस्थात्मक अहवाल ३.४ शोधप्रबंध व लघुप्रबंध ३.५ इ-स्रोत	१५ तास
४	**संशोधकासाठी आवश्यक गुण व संशोधन कार्यातील पथ्ये** **गुण :** **४.१** जिज्ञासा, व्युत्पन्नता, प्रज्ञा, संयम. ४.२ चिकित्सक दृष्टी, संवेदनशीलता आणि कल्पकता. ४.३ संशोधन पूरक भाषिक ज्ञान व कौशल्य.	१५ तास

	पथ्ये : ४.४ विषयाचे अवधान आणि पूर्वज्ञान, वस्तुनिष्ठता, कालभान, व्यवहारभान, पूर्वग्रहरहितता, मूल्यविवेक. ४.५ संशोधनविषयक परंपरांचे भान. ४.६ संशोधनाची सामाजिक उपयुक्तता (प्रादेशिक, राष्ट्रीय आणि आंतराष्ट्रीय)	

संदर्भग्रंथ :

१) संशोधन : पदंधती, प्रक्रिया व अंतरंग, डॉ. दु. का. संत, पुणे विद्यार्थी गृह प्रकाशन, पुणे.

२) शोधनिबंधाची लेखनपद्धती, स. गं. मालशे (सुधारित आवृत्ती संपादन मिलिंद मालशे), लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, सहावी आवृत्ती, २०१४.

३) भाषा व साहित्य संशोधन (खंड १, २, ३), संपा. वसंत जोशी, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.

४) मराठी संशोधन विद्या, उषा मा. देशमुख, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९९४.

५) संशोधन सिद्धांत आणि पद्धती, सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९९७.

६) साहित्यसंशोधन : वाटा आणि वळणे, डॉ. सुधाकर शेलार, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे, २०१९.

७) सामाजिक संशोधन : पद्धती, शास्त्र व तंत्रे, प्रदीप आगलावे, श्री साईनाथ प्रकाशन, नागपूर.

२) **अभ्यासपत्रिका (MS42)** : **भाषाविज्ञान**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाच्या अभ्यासक्षेत्राचा परिचय घडेल.

२. भाषाकुलांची माहिती होऊन मराठीचा विविध भारतीय भाषांशी असलेल्या जवळच्या संबंधाचा उलगडा होईल.

३. भाषेच्या परिवर्तनाचे स्वरूप कळेल.

४. मराठी भाषेवर अन्य भाषांचा झालेला परिणाम समजेल व त्यातून भाषाभान वाढेल.

५. प्रमाण व बोली यांतील परस्परसंबंध लक्षात येईल तसेच बोलींच्या अभ्यासाची दृष्टी विकसित होईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	मराठीची पूर्वपीठिका व उत्पत्ती : भाषाकुलाची संकल्पना, आर्यभाषाकुल व आर्यभारतीय भाषा - मराठी भाषा उत्पत्ती व उत्पत्ती काल.	१५ तास
२	मराठीचा कालिक अभ्यास : यादवकालीन मराठी, बहामनीकालीन मराठी, शिवकालीन मराठी, पेशवेकालीन मराठी, आंग्लकालीन मराठी	१५ तास
३	अन्य भाषांचा मराठीवरील परिणाम : फारशी, इंग्रजी, कानडी	१५ तास
४	प्रमाण भाषा आणि बोली : परस्परसंबंध मराठीच्या प्रमुख बोली : वऱ्हाडी, झाडी, अहिराणी, डांगी.	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) मराठी भाषा : उद्‌गम आणि विकास, कृ. पां. कुलकर्णी
२) यादवकालीन मराठी भाषा, डॉ. शं. गो. तुळपुळे
३) मराठी बखरीतील फार्सीचे स्वरूप, डॉ. यु. म. पठाण
४) मराठीचे ऐतिहासिक भाषाशास्त्र, डॉ. र. रा. गोसावी, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९९९.
५) भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक व ऐतिहासिक, डॉ. स. गं. मालशे व इतर, पद्‌मगंधा प्रकाशन, पुणे, सुधारित तृतीय आवृत्ती, २००५.
६) आधुनिक भाषाविज्ञान (संरचनावादी आणि सामान्य), संपा. कल्याण काळे, डॉ. अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९९.
७) भाषाविज्ञान परिचय, डॉ. स. गं. मालशे व इतर, पद्‌मगंधा प्रकाशन, पुणे, द्‌वितीय आवृत्ती, २००५.
८) प्रादेशिक बोलींचे भाषाविज्ञान, डॉ. संजय लोहकरे, प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव, २०१९.
९) झाडी बोली भाषा आणि अभ्यास, हरिश्चंद्र बोरकर, विजय प्रकाशन, नागपूर.
१०) मराठी राज्यातले मराठीचे वर्तमान, संपादक डॉ. श्रीपाद भालचंद्र जोशी व डॉ. अजय देशपांडे, ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबई, २०२२.
११) बोली आणि प्रमाणभाषा, डॉ. रमेश सूर्यवंशी, अभ्यासिका प्रकाशन, कन्नड.
१२) अहिराणी बोली सुलभ व्याकरण (भाषाशास्त्रीय अभ्यास), डॉ. रमेश सूर्यवंशी, अभ्यासिका प्रकाशन, कन्नड.

३) अभ्यासपत्रिका (MS43) : मराठी बालसाहित्य

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. बाल-कुमार साहित्याची संकल्पना, स्वरूप, वैशिष्ट्ये, महत्त्व, उद्‌दिष्टे, प्रकार, इतिहास यांचे आकलन वाढेल.
२. बाल-कुमारांचे भावविश्व आणि कल्पनाविश्व समजून घेता येईल. तसेच निसर्गाशी असलेले बाल-कुमारांचे आंतरिक नाते स्पष्ट होईल.
३. जंगलातील निसर्गाचे रम्य रूप व त्या पार्श्वभूमीवर पशू-पक्ष्यांचा जगण्यासाठी चाललेला संघर्ष यांची तुलना करता येईल.
४. बाल-कुमारांचे मन, निसर्ग, पर्यावरण यांना जपण्याची प्रेरणा मिळेल.
५. बाल-कुमारांची मने समजून घेऊन त्यांच्यासाठी कथा, कविता लिहिता येतील.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	बालसाहित्य : संकल्पना, स्वरूप, वैशिष्ट्ये, महत्त्व, प्रकार, इतिहास, बालमनाची वैशिष्ट्ये साहित्यकृती : पेणा आणि चिकाटी, सलीम सरदार मुल्ला, दर्या प्रकाशन, पुणे, २०२१.	१५ तास
२	साहित्यकृती : गावमोहर, अरुण जाखडे, पद्‌मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०२०.	१५ तास
३	साहित्यकृती : मुग्धाची रंगीत गोष्ट, जी. ए. कुलकर्णी, पुरचुरे प्रकाशन मंदिर, मुंबई, २००७.	१५ तास
४	साहित्यकृती : उच्चक पाचक अंदाजपंचे, अनंत भावे, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे, २०१९.	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

२) मराठी बालवाङ्मय : स्वरूप आणि अपेक्षा, सुलभा शाह, २००१.
३) मराठी बालसाहित्य : प्रवाह आणि स्वरूप, लीलावती भागवत, १९९५.
४) बालशिक्षण-बालसाहित्य : विविध आयाम, मंदा खांडगे, लीला दीक्षित, २००६.
५) बालसाहित्याची रूपरेषा, मालतीबाई दांडेकर, १९९४.
६) आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (भाग २), अ. ना. देशपांडे, १९७१.
७) बालवाङ्मय, देवीदास बागुल, १९६७.

४) अभ्यासपत्रिका (MS44) : मराठी वैचारिक साहित्य

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१) वैचारिक साहित्याची संकल्पना स्पष्ट करता येईल.

२) वैचारिक साहित्याची पूर्वपरंपरा सांगता येईल.

३) वैचारिक साहित्याचे महत्त्व सांगता येतील.

४) अभ्यासक्रमाला नेमलेल्या कलाकृतींचे मूल्यमापन करता येईल.

५) विवेकी जीवन जगता येईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	वैचारिक साहित्य : संकल्पना, स्वरूप व महत्त्व	१५ तास
२	साहित्यकृती : रूपवेध (२०१३), श्रीराम लागू,पॉप्युलर प्रकाशन प्रा. लि., मुंबई या ग्रंथातील खालील पाच लेख- १. गणपती उत्सव (पृ. १५८) २. परमेश्वराला रिटायर करा (पृ. १६२) ३. विवेकवादी व्हा (पृ. १७०) ४. विवेकवाद हीच खरी नैतिकता (पृ. १८०) ५. माझं बुद्धिप्रामाण्य (पृ. १८८)	१५ तास
३	साहित्यकृती : आगरकर लेखसंग्रह (संपा. गणेश प्रभाकर प्रधान), साहित्य अकादेमी दिल्ली, २०१३. (पृष्ठ १ ते ८९, सुरुवातीचे १३ लेख)	१५ तास
४	साहित्यकृती : देवळांचा धर्म आणि धर्माची देवळे, प्रबोधनकार ठाकरे (संपा. गंगाधर बनबरे), जिजाई प्रकाशन, पुणे, २०११	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) एकोणिसाव्या शतकातील मराठी गद्य (खंड १), संपा. भास्कर लक्ष्मण भोळे, साहित्य अकादेमी.

२) एकोणिसाव्या शतकातील मराठी गद्य (खंड २), संपा. भास्कर लक्ष्मण भोळे, साहित्य अकादेमी.

३) विसाव्या शतकातील मराठी गद्य (खंड १), संपा. भास्कर लक्ष्मण भोळे, साहित्य अकादेमी.

४) विसाव्या शतकातील मराठी गद्य (खंड २), संपा. भास्कर लक्ष्मण भोळे, साहित्य अकादेमी.

५) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड ७, भाग ४), संपा. रा. ग. जाधव, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.

५) अभ्यासपत्रिका (MS45) : भाषांतरित मराठी साहित्य

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. भाषांतर संकल्पनेचे सैद्धांतिक ज्ञान होऊन भाषांतरासाठी आवश्यक क्षमतांचे भान येईल.

२. लिओ टॉलस्टॉय या विश्वविख्यात लेखकाच्या जीवनविषयक तत्त्वज्ञानाचा शोध घेऊन त्याने केलेल्या आत्मपरिक्षणाचा सोदाहरण परामर्श घेता येईल.

३. सत्यजीत राय यांच्या व्यक्तिमत्त्वावर प्रभाव टाकणाऱ्या बालपणीच्या घटना-प्रसंगांचे विश्लेषण करता येईल.

४. सर्वग्रासी हुकुमशाही मानवी स्वातंत्र्यावर घाला घालणारी आहे, ही बाब 'ॲनिमल फार्म'च्या आधारे पटवून देता येईल.

५. भाषांतरित मराठी साहित्याचा धांडोळा घेऊन त्यावर एक अभ्यासपूर्ण टिपण लिहिता येईल तसेच हिंदी भाषेतील मजकूर मराठी भाषेत भाषांतरित करता येईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	भाषांतर : व्याख्या, स्वरूप, प्रकार, महत्त्व, व्याप्ती, भाषांतरासाठी आवश्यक क्षमता, भाषांतरातील समस्या	१५ तास
२	साहित्यकृती : कबुलीजबाब, लिओ टॉलस्टॉय (भाषांतर : गोपाळ आजगावकर), लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई, २००७.	१५ तास
३	साहित्यकृती : चाईल्डहूड डेज - अ मेमॉयर, सत्यजित राय (भाषांतर : डॉ. प्रसन्न मंगरूळकर), रिया पब्लिकेशन्स, कोल्हापूर, २०१६.	१५ तास
४	साहित्यकृती : ॲनिमल फार्म, जॉर्ज ऑरवेल (भाषांतर : श्रीकांत लागू), साहित्य अकादेमी, नवी दिल्ली, १९९१.	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) भाषांतर, सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९९८.
२) भाषांतर आणि भाषा, विलास सारंग, मौज प्रकाशन, मुंबई, २०११.
३) भाषांतर मीमांसा, संपा. डॉ. कल्याण काळे, डॉ. अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
४) अनुवादमीमांसा, संपा. केशव तुपे, साक्षात प्रकाशन, औरंगाबाद, २०१२.

६) **अभ्यासपत्रिका (MS46) : विज्ञान साहित्य**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. विद्यार्थ्यांना विज्ञान साहित्याच्या संकल्पनेचा परिचय होईल.
२. विज्ञान साहित्यात अंतर्भूत कथा, कादंबऱ्यांचा भारतीय व पाश्चात्य प्रवास ज्ञात होईल.
३. विज्ञान साहित्याने निवडलेल्या विविध वैज्ञानिक विषयांची ओळख विद्यार्थ्यांना होईल तसेच वैज्ञानिक तथ्य आणि कल्पना यांचा मेळ घालताना वास्तविक शक्यतांना तपासण्याची वृत्ती विकसित होईल.
४. विज्ञानाचा विवेकी वापर करण्याचे भान जागृत होईल.
५. विज्ञान साहित्याभ्यासातून विज्ञानकथा, विज्ञानकादंबरी अथवा वैज्ञानिक लेख लिहिण्याचे कौशल्य विकसित होईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	**विज्ञान साहित्य : संकल्पना व स्वरूप** विज्ञान साहित्य : व्याख्या विज्ञान साहित्य : स्वरूप व वैशिष्ट्ये विज्ञान साहित्याचा संक्षिप्त आढावा.	१५ तास
२	नेमलेल्या साहित्यकृतींचा अभ्यास - प्रेषित, जयंत नारळीकर, मौज प्रकाशन, मुंबई.	१५ तास
३	पुनर्जन्म, माधुरी शानभाग, मेनका प्रकाशन, पुणे.	१५ तास
४	मोरपंखी विज्ञान कथा, संपा. अनंत पांडुरंग देशपांडे, परम मित्र पब्लिकेशन, मुंबई.	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) विज्ञान-साहित्य आणि संकल्पना, संपा. डॉ. व. दि. कुलकर्णी, निरंजन घाटे, नीहारा प्रकाशन, पुणे, १९९०.
२) मराठी विश्वकोश, खंड १६ (टीप -विज्ञानकथा)
३) वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश, संपा. प्रभा गणोरकर व इतर, ग. रा. भटकळ फाउण्डेशन, मुंबई, २००१.
४) मराठी वाङ्मयकोश खंड चौथा समीक्षा-संज्ञा, समन्वयक संपादक विजया राजाध्यक्ष, म. रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२.
५) 'विज्ञान कथा स्वरूप आणि समीक्षा', विश्लेश्वर सावदेकर,ऋचा प्रकाशन, नागपूर,प्रथम आवृत्ती -१९९६
६) उद्या काय झाले, संपादक बाळ फोंडके, राष्ट्रीय पुस्तक न्यास (नॅशनल बुक ट्रस्ट), नवी दिल्ली.

७) अभ्यासपत्रिका (MS47): मुस्लिम मराठी साहित्य

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. भारतातील बहुसांस्कृतिक वास्तवाचे विद्यार्थ्यास आकलन होईल.
२. इतर धर्म, भाषा, चालीरिती, रूढीपरंपरा यांचे आकलन होऊन बहुविविधतेत एकात्मता ही जाणीव रुजेल.
३. नियतकालिकांचे किंवा वृत्तपत्रांचे व्यावसायिक संपादक किंवा पत्रकार म्हणून काम करताना जे सामाजिक आकलन लागते, ते वाढण्यास मदत होईल.
४. सामाजिक कार्यकर्ता म्हणून काम करताना आकलनात भर पडेल.
५. राजकीय कार्यकर्ता, प्रशासकीय अधिकारी, कर्मचारी म्हणून समाजात कार्य करताना समाजाचे योग्य आकलन होईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	मुस्लिम मराठी साहित्य : संकल्पना, स्वरूप, आणि वैशिष्ट्ये	१५ तास
२	साहित्यकृती : रहबर (कादंबरी), रफिक सूरज, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.	१५ तास
३	साहित्यकृती : मी भरून पावले आहे (आत्मचरित्र), मेहरुन्निसा दलवाई, साधना प्रकाशन, पुणे.	१५ तास
४	साहित्यकृती : जमिला जावद आणि इतर कथा (कथासंग्रह), हमीद दलवाई, साधना प्रकाशन, पुणे.	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड ७, भाग ४), संपा. रा. ग. जाधव, म. सा. परिषद, पुणे.
२) आधुनिक मराठी साहित्य आणि सामाजिकता, संपा. डॉ. मृणालिनी शहा, डॉ. विद्यागौरी टिळक, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००७.
३) साठोत्तरी मराठी वाङ्मयातील प्रवाह, संपा. डॉ. शरणकुमार लिंबाळे, दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि., २००७.
४) नवे प्रवाह, जुने प्रवाह, विजय प्रकाशन, पुणे.
५) मुस्लिम आत्मचरित्रे : एक दृष्टिक्षेप, प्रा. डॉ. राजेखान शानेदिवाण, भूमी प्रकाशन, लातूर, २०१०.

८) **अभ्यासपत्रिका (MS48) : तौलनिक साहित्याभ्यास**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

१. तौलनिक साहित्याभ्यास क्षेत्राचा परिचय होईल.
२. वाङ्मयीन प्रभव आणि प्रभाव या संकल्पनांचे आकलन होईल आणि त्यातून वाङ्मयाकडे पाहण्याचा तौलनिक दृष्टिकोन विकसित होईल.
३. भारतीय साहित्याचे तुलनात्मक दर्शन घडेल.
४. तौलनिक साहित्याभ्यासातून मराठी साहित्यविषयक स्थितीचे योग्य आकलन घडेल.
५. विद्यार्थ्यांमध्ये चिकित्सक वृत्ती वृद्धिंगत होईल. संशोधनवृत्तीचा विकास होईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	तौलनिक साहित्याभ्यास : संकल्पना आणि स्वरूप तौलनिक साहित्याभ्यासतील विविध दृष्टिकोन	१५ तास
२	प्रभव आणि प्रभाव, प्रभावाची कारणमीमांसा, प्रभाव आणि सत्तासंबंध, प्रभाव आणि निर्मितिप्रेरणा (तात्त्विक-वैचारिक प्रवाहांच्या प्रेरणा), सामाजिक-राजकीय घटीतांमधून प्रेरणा, व्यक्तीच्या प्रभावातून प्रेरणा.	१५ तास
३	रचनाप्रकारांचा प्रभावानुरोधाने अभ्यास (कादंबरी, सुनीत, गझल, हायकू), अभंगाचा आधुनिक कवितेवरील प्रभाव, पाश्चात्य नाट्यप्रवाहांचा व लोककलांचा मराठी रंगभूमीवरील प्रभाव	१५ तास
४	विश्वसाहित्य, राष्ट्रीय साहित्य संकल्पना	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) तौलनिक साहित्याभ्यास : तत्त्वे आणि दिशा, संपा. चंद्रशेखर जहागीरदार, सौरभ प्रकाशन, कोल्हापूर, १९९२.
२) तौलनिक साहित्याभ्यास, वसंत बापट, मौज प्रकाशन, मुंबई, दुसरी आवृत्ती २०१४.
३) तौलनिक साहित्य आणि मध्ययुगीन वाङ्मय, र. बा. मंचरकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २००३.
४) तौलनिक सहित्य : नवे सिद्धांत आणि उपयोजन, डॉ. आनंद पाटील, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९८.

९) अभ्यासपत्रिका (MS49) : वाङ्मयेतिहासाचा अभ्यास

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

६. वाङ्मयेतिहासाच्या संकल्पनेचा परिचय होईल.

७. वाङ्मयेतिहासाच्या विविध दृष्टिकोनांच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये ज्ञानात्मक भर पडेल.

८. वाङ्मयीन इतिहासातील दुर्लक्षित घटकांच्या अभ्यासाला चालना मिळेल.

९. वाङ्मयेतिहास लेखन करण्याची क्षमता विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होईल.

१०. विद्यार्थ्यांमध्ये संशोधनक्षमता विकसित होण्यासाठी या अभ्यासपत्रिकेची मदत होईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	इतिहासाची संकल्पना, वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना आणि वाङ्मयेतिहासाचे स्वरूप, वाङ्मयेतिहास आणि साहित्यकृती	१५ तास
२	वाङ्मयेतिहासलेखनातील प्रकार, वाङ्मयेतिहासलेखनातील नवे दृष्टिकोन	१५ तास
३	विविध राजवटी आणि वाङ्मयेतिहासलेखन, वाङ्मयेतिहासलेखनातील वस्तुनिष्ठता, वाङ्मयेतिहासाची कालसापेक्षता, वाङ्मयेतिहास आणि आणि भारतीय पार्श्वभूमी	१५ तास
४	मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (स्थूल आढावा) आणि मराठीच्या वाङ्मयेतिहासलेखनातील समस्या	१५ तास

संदर्भग्रंथ :

१) वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना, संपा. दत्तात्रेय पुंडे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, सुधारित तिसरी आवृत्ती २००५.

२) वाङ्मयेतिहासलेखन : स्वरूप आणि समस्या, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.

३) वाङ्मयेतिहास : सद्य:स्थिती आणि अपेक्षा, संपा. गो. म. कुलकर्णी आणि द. दि. पुंडे, मेहता प्रकाशन, पुणे.

४) भारतीय साहित्याच्या इतिहासातील समस्या, रामविलास शर्मा (मराठी भाषांतर : दत्तात्रेय पुंडे आणि पद्मजा घोरपडे), मराठी विभाग-मुंबई विद्यापीठ व प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९८.

१०) अभ्यासपत्रिका (MS410) : संशोधन प्रकल्प

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

1. विद्यार्थ्यांना संशोधन क्षेत्राचा परिचय होईल.
2. संशोधन प्रकल्पातून विद्यार्थी प्रत्यक्ष संशोधनकार्याचा अनुभव घेतील.
3. संशोधन पद्धतीच्या अंमलबजावणीतून संशोधनकौशल्यांची वृद्धी होईल.
4. विद्यार्थ्यांना पीएच.डी.साठी संशोधन करण्याची प्रेरणा मिळेल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	संशोधन प्रकल्प - संकल्पनात्मक परिचय, स्वरूप	१५ तास
२	संशोधन प्रकल्प - विषय निवड, पूर्वतयारी, रूपरेषा	१५ तास
३	संशोधन प्रकल्प - माहिती संकलन / सामग्री संकलन	१५ तास
४	संशोधन प्रकल्प - माहितीचे अध्ययन व विश्लेषण	१५ तास
५	संशोधन प्रकल्प - अहवाल लेखन	१५ तास

टीप **-** संशोधन प्रकल्पांसाठी खालील विषय उदाहरणादाखल दिलेले आहेत :
उदा. आपल्या परिसरातील संतसाहित्य, आपल्या परिसरातील महानुभाव साहित्याची हस्तलिखिते, विविध वाङ्मयप्रकारांसाठी महानुभाव साहित्याचे योगदान, वऱ्हाडी बोलीचा अभ्यास, शहरी वऱ्हाडी आणि ग्रामीण वऱ्हाडी : तुलनात्मक अध्ययन, विशिष्ट समाजाच्या भाषेचा अभ्यास, मराठी भाषेवर झालेला इतर भाषांचा परिणाम, समाजमाध्यमांतील बदलती भाषा, जाहिरातींची भाषा, स्थानिक/प्रादेशिक वर्तमानपत्रांचे साहित्य-संस्कृतीसाठी योगदान, विदर्भातील साहित्यविषयक संस्था/संमेलनांचे योगदान, वैचारिक मंथनासाठी विशिष्ट व्याख्यांनमालांचे अध्ययन, वाङ्मयीन कलाकृतींचा व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी झालेला उपयोग, लुप्त होणाऱ्या भाषा, विशिष्ट लेखकाच्या कलाकृतीतील प्रमुख दृष्टिकोन, कवी कुसुमाग्रजांच्या 'विशाखा'तील सामाजिक आशय/मार्क्सवादी जाणीव, महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांची प्रेमकविता, वैदर्भीय गझल, उर्दू आणि मराठी गझल : तुलनात्मक अध्ययन, ना. धों. महानोर यांच्या कवितेतील निसर्ग, जयंत नारळीकरांच्या विज्ञानकथेतील भविष्याचा वेध, जीए कुलकर्णी यांच्या साहित्यातील प्रतिमासृष्टी, मराठी कवयित्रींच्या कवितेतील पुरुष, पुरुष आत्मचरित्रातील स्त्रीचित्रण, स्थानिक परिसरातील बालसाहित्य, स्थानिक परिसरातील ग्रामीण साहित्य, विशिष्ट वाङ्मयीन प्रवाहासाठी स्थानिक साहित्यक्षेत्राने दिलेले योगदान, विदर्भातील यात्रा-जत्रा, विशिष्ट परिसरातील लोकगीते/लोककथा/लोकदैवते/लोकविधी, स्थानिक परिसरातील नवोदित कवींच्या कवितेचे स्वरूप, आधुनिकता आणि एकविसाव्या शतकातील विशिष्ट कादंबरी, वैदर्भीय परिसराचे चित्रण करणाऱ्या कलाकृती, नैसर्गिक आपत्तींचे साहित्यकृतीतील चित्रण, विदर्भातील लेखिका, राज्य नाट्य स्पर्धा आणि नाट्यलेखन, वाहिन्या आणि चित्रपत्रसृष्टीतील संहितालेखन, हास्यमालिकांचे संहितालेखन, मराठी साहित्यातील उपहास आणि उपरोध, मराठीतील आंतरविद्याशाखीय लेखन, मराठी नियतकालिके, मराठी प्रकाशन संस्थांचे साहित्यव्यवहारातील योगदान, ज्ञानभाषेसाठी मराठी विश्वकोशाचे योगदान, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृतीचे मराठी साहित्याच्या अभिवृद्धीतील योगदान.

अभ्यासपत्रिका प्रकार	परीक्षेचे स्वरूप (अंतर्गत परीक्षा)	गुण संशोधन प्रकल्प अहवाल	गुण मौखिक परीक्षा	एकूण गुण
संशोधन प्रकल्प (**RP**)	१ . संशोधन प्रकल्प - अहवाल २. मौखिक परीक्षा	६०	४०	१००

११)अभ्यासपत्रिका (MS411) : **वाङ्मयनिर्मिती कौशल्य (वैचारिक/चिंतनशील लेखन, बालसाहित्य)**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

1. वाङ्मयनिर्मितीच्या घटकांचा सविस्तर परिचय होईल.
2. विद्यार्थी वैचारिक/चिंतनशील लेखनाचा अनुभव घेतील.
3. विद्यार्थी बालसाहित्यनिर्मितीचा अनुभव घेतील.
4. विद्यार्थ्यांमध्ये वाङ्मयनिर्मितीचे कौशल्य विकसित झाल्याने साहित्यक्षेत्रात लेखक होण्यास प्रेरणा मिळेल तसेच लेखनाद्वारे रोजगार प्राप्त करता येईल.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	वाङ्मयनिर्मितीचे स्वरूप	२ तास
२	वैचारिक/चिंतनशील लेखन - प्रेरणा, घटक, प्रकार, लेखन-परिष्करण	८ तास
३	बालसाहित्य निर्मिती - प्रेरणा, घटक, प्रकार, परिष्करण.	८ तास
४	प्रत्यक्ष वैचारिक/चिंतनशील लेखन, बालसाहित्य निर्मिती, संस्करण	१२ तास

अभ्यासपत्रिका प्रकार	परीक्षेचे स्वरूप (अंतर्गत परीक्षा)	गुण स्वाध्याय (वाङ्मयनिर्मिती)	गुण मौखिक परीक्षा	एकूण गुण
वाङ्मयनिर्मिती कौशल्य (वैचारिक/चिंतनशील लेखन, बालसाहित्य) (**SEC 1**)	स्वाध्याय (वाङ्मयनिर्मिती) व मौखिक परीक्षा	४० गुण (वैचारिक/चिंतनशील लेखन - २० गुण बालसाहित्य निर्मिती - २० गुण) १. विद्यार्थ्याला एक स्वतंत्र वैचारिक/चिंतनशील लेख लिहून मूल्यमापनासाठी सादर करावा लागेल. २. विद्यार्थ्याला एक स्वतंत्र बालसाहित्य निर्मिती करून मूल्यमापनासाठी सादर करावी लागेल.	१० गुण वाङ्मयनिर्मिती विषयावर मौखिक परीक्षा	५०

१२) अभ्यासपत्रिका (MS412) : **भाषांतर कौशल्य (इंग्रजी-मराठी)**

अभ्यासपत्रिकेची निष्पत्ती (COs)

1. विद्यार्थ्यांना भाषांतर क्षेत्राचा परिचय होईल.
2. विद्यार्थी भाषांतर प्रक्रिया समजून घेतील.
3. विद्यार्थी प्रत्यक्ष इंग्रजीतून मराठीत भाषांतर करण्याच्या प्रक्रियेचा अनुभव घेतील.
4. विद्यार्थ्यांमध्ये भाषांतर कौशल्य अधिक विकसित करण्यासाठी विद्यार्थी प्रेरित होतील व त्यांना भाषांतरकार होण्यास प्रेरणा मिळेल, भाषांतराद्वारे विद्यार्थी रोजगार प्राप्त करू शकतील.

अक्र.	अभ्यासपत्रिकेचे घटक	नेमलेले तास
१	भाषांतराचे क्षेत्र व रोजगाराच्या संधी	२ तास
२	भाषांतर प्रक्रिया - स्वरूप	३ तास
३	इंग्रजीतून मराठीतील भाषांतर - प्रक्रिया	१० तास
४	प्रत्यक्ष भाषांतराचा अनुभव	१५ तास

अभ्यासपत्रिका प्रकार	परीक्षेचे स्वरूप (अंतर्गत परीक्षा)	गुण स्वाध्याय (वाङ्मयनिर्मिती)	गुण मौखिक परीक्षा	एकूण गुण
भाषांतर कौशल्य (इंग्रजी-मराठी) (**SEC 2**)	स्वाध्याय (भाषांतर-कृती) व मौखिक परीक्षा	४० गुण विद्यार्थ्याला कोणतेही दोन लेख / कथा यांचे प्रत्यक्ष भाषांतर करून मूल्यमापनासाठी सादर लागेल.	१० गुण वाङ्मयनिर्मिती विषयावर मौखिक परीक्षा	५०

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप : सत्र ४

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (**RP, SEC 1, SEC 2** वगळून)	❖ प्रत्येक अभ्यासपत्रिका १०० गुणांसाठी असेल. ❖ अभ्यासपत्रिकेच्या १०० गुणांचे विभाजन पुढीलप्रमाणे राहील आ) ८० गुणांसाठी लेखी परीक्षा ब) २० गुणांसाठी अंतर्गत परीक्षा ❖ लेखी परीक्षेचे स्वरूप - प्रश्नपत्रिका एकूण ८० गुण आ) दीर्घोत्तरी प्रश्न - ६४ गुण (१६ गुणांचा एक याप्रमाणे ४ दीर्घोत्तरी प्रश्न) ब) वस्तुनिष्ठ प्रश्न -१६ गुण (२ गुणांचा एक याप्रमाणे ८ वस्तुनिष्ठ प्रश्न) ❖ अंतर्गत परीक्षा - अंतर्गत परीक्षेसाठी विषयानुरूप शोधनिबंध / लघुशोधप्रकल्प / अहवाललेखन / साहित्यनिर्मिती /कोशनोंद-लेखन किंवा विकिपिडियासाठी लेखन / ब्लॉगनिर्मिती / मुलाखत / सर्वेक्षण / माहिती संकलन इत्यादी प्रकारचे कार्य सत्रकालावधीत पूर्ण करणे अपेक्षित राहील.)

❁ ❁ ❁

टीप -

१. **एम. ए. (मराठी) अभ्यासक्रम एकूण ८२ श्रेयांकांचा (उपलब्ध कमाल श्रेयांक) आहे.**

२. एम. ए. (मराठी) अभ्यासक्रमातील **DSC**, **DSE** या अभ्यासपत्रिकांतून किमान ८० टक्के श्रेयांक म्हणजे ६४ श्रेयांक प्राप्त करणे बंधनकारक आहे.

३. **Ancillary Credit Courses -** या अंतर्गत विद्यार्थ्याला किमान **१० टक्के श्रेयांक** म्हणजे किमान ८ श्रेयांक प्राप्त करणे बंधनकारक आहे.

अ) *(सेवानुभव (***Internship***)/कार्यानुभव (***Work Experience***)/क्षेत्र कार्य (***Field Work***)* **-** अनिवार्य आहे.

आ) Open Elective Courses

यातील अभ्यासपत्रिका ऐच्छिक आहेत मात्र विद्यार्थी त्यांतून श्रेयांक प्राप्त करू शकतात. इतर अभ्यासक्रमांतील/इतर विद्याशाखांतील विद्यार्थी **GIC, Skill Course** या अभ्यासपत्रिकांतून अभ्यासपत्रिका निवडून श्रेयांक प्राप्त करू शकतात.

इ) अभ्यासपूरक (**Co-curricular Activities)** किंवा अभ्यासेतर उपक्रमांतून (**Extra-curricular Activities)** विद्यार्थी श्रेयांक प्राप्त करू शकतात. यांतील सहभाग ऐच्छिक स्वरूपाचा आहे.

४. किमान ८ श्रेयांक विद्यार्थ्याला **RP & SEC** अभ्यासपत्रिकांतून प्राप्त करणे अनिवार्य आहे.

Ancillary Credit Courses -

अक्र.	अभ्यासपत्रिकाप्रकार	स्वरूप	अभ्यासक्रम	तासिका	श्रेयांक
१	सेवानुभव (**Internship**) / कार्यानुभव (**Work Experience**) / क्षेत्र कार्य (**Field Work**)	अनिवार्य	महाविद्यालय / विद्यापीठ पदव्युत्तर विभाग यांच्याकडून मान्यताप्राप्त संस्था-कार्यालयांमध्ये उदा. वृत्तपत्रे, आकाशवाणी, टीव्ही चॅनेल्स, माहिती कार्यालय, जनसंपर्क कार्यालय, प्रकाशन संस्था, साहित्यविषयक कार्य करणाऱ्या संस्था इ. अशा ठिकाणी मराठीविषयक लेखनाची सेवा देणे किंवा लेखन-संपादन इत्यादी विषयक कार्यानुभव घेणे. विविध ग्रंथालयांसाठी / संशोधनमंडळांसाठी ग्रंथसूची / लेखसूची अशा प्रकारचा कार्यानुभव घेणे. **क्षेत्र कार्य** साहित्यविषयक अभ्यासपत्रिकांच्या अनुषंगाने सर्वेक्षण, माहिती संकलन, साहित्यविषयक नोंदी इत्यादी. उदा. लोककथा-लोकगीते यांचे संकलन, लोकसंस्कृतीच्या घटकांच्या नोंदी, बोलीविषयक म्हणी, वाक्प्रचार, शब्दसंपदा नोंदी, भाषाव्यवहार सर्वेक्षण, साहित्यिकांविषयी माहितीचे संकलन इत्यादी.	६० / ९०	२ / ३ (कमाल)
२	**Open Elective Courses**	ऐच्छिक	अभ्यासक्रमानुसार		५ (कमाल)
३	**Co-curricular / Extracurricular Activities**	ऐच्छिक	वक्तृत्व, वादविवाद, प्रश्नमंच, कविता स्पर्धा, निबंध स्पर्धा/सेमीनार स्पर्धा इत्यादी विविध स्पर्धा आणि विविध शैक्षणिक व विस्तार उपक्रम (विद्यापीठ निदेश क्र. ५७/२०२२ प्रमाणे)		५ (कमाल)

(सेवानुभव / कार्यानुभव / क्षेत्रकार्य पूर्ण करणे आवश्यक राहील. केलेल्या कार्याचे प्रमाणपत्र विभागप्रमुख व प्राचार्य यांच्या स्वाक्षरीनिशी सादर करणे बंधनकारक राहील.)

* एकूण श्रेयांकांच्या किमान १० टक्के श्रेयांक विद्यार्थ्याला **Ancillary Credit Courses** मधून प्राप्त करायचे आहेत. म्हणजे किमान ८ श्रेयांक **Ancillary Credit Courses** मधून प्राप्त करणे अनिवार्य आहे.

Open Elective Courses-

अक्र.		अभ्यासपत्रिका प्रकार		अभ्यासपत्रिका	तास	श्रेयांक
१	**Open Elective Courses**	**General Interest Courses**	**GIC 1**	साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त साहित्यकृती	१५	१
			GIC 2	लोकप्रिय साहित्य (रहस्यमय)	१५	१
			GIC 3	मराठी गझल	१५	१
		Skill Courses	**Skill Course 1**	सूत्रसंचालन-निवेदन	१५	१
			Skill Course2	सांस्कृतिक कार्यक्रमांसाठी मुलाखत कौशल्य	१५	१
			Skill Course 3	मराठीचे प्रमाणलेखन कौशल्य	१५	१

(Open Elective Courses स्वयंअध्ययनाद्वारे करायचे असून यासाठी विद्यार्थ्यांनी स्वतंत्रपणे अभ्यासक्रम बघावा. विद्यार्थ्यांना या पत्रिकांसाठी मार्गदर्शक शिक्षक नेमून दिले जातील.)

- एकूण ८२ श्रेयांकांच्या किमान १० टक्के श्रेयांक म्हणजे ८ श्रेयांक विद्यार्थ्याला **Ancillary Credit Courses** मधून प्राप्त करणे अनिवार्य आहे. **Ancillary Credit Courses** अंतर्गत ***Open Elective Courses*** मधून विद्यार्थांना उपरोक्त तक्त्यात दिलेल्या श्रेयांक पद्धतीनुसार श्रेयांक प्राप्त करता येतील.
- इतर अभ्यासक्रमांतील किंवा इतर विद्याशाखेंतील विद्यार्थीदेखील **GIC, Skill Course** या अभ्यासपत्रिकांतून अभ्यासपत्रिका निवडून श्रेयांक प्राप्त करू शकतात.

Open Elective Courses-

अक्र.	General Interest Courses	अभ्यासपत्रिका शीर्षक	अभ्यासपत्रिका घटक	तास	श्रेयांक	परीक्षा स्वरूप
१	GIC 1	साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त साहित्यकृती	साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त साहित्यकृतींचा आढावा	२	१	निबंध सादरीकरण (गुण २०) (किमान आवश्यक गुण १०)
			नेमलेली साहित्यकृती : भिजकी वही (अरुण कोलटकर) किंवा बारोमास (सदानंद देशमुख) आस्वाद आणि आकलन	१०		
			साहित्यकृती - आशयविश्लेषण	३		
	GIC 2	लोकप्रिय साहित्य (रहस्यमय)	मराठी लोकप्रिय साहित्य - आढावा	२	१	
			नेमलेली साहित्यकृती : धनंजय (बाबुराव अर्नाळकर) आस्वाद आणि आकलन	१०		
			धनंजय - आशयविश्लेषण	३		
	GIC 3	मराठी गझल	गझल - परिचय	२	१	
			नेमलेली साहित्यकृती : एल्गार (सुरेश भट) आस्वाद आणि आकलन	१०		
			एल्गार - आशयविश्लेषण	३		

अक्र.	Skill Courses	अभ्यासपत्रिका शीर्षक	अभ्यासपत्रिका घटक	तास	श्रेयांक	परीक्षा स्वरूप
१	Skill Course 1	सूत्रसंचालन-निवेदन	सूत्रसंचालन- निवेदन : स्वरूप, रोजगारसंधी	२	१	प्रात्यक्षिक (गुण २०) (किमान आवश्यक गुण १०)
			सूत्रसंचालन - निवेदन सांस्कृतिक कार्यक्रम - पद्धती व प्रकार	८		
			सूत्रसंचालन-निवेदन भाषाकौशल्य, शैलीविशेष, उच्चारणकौशल्य	५		
	Skill Course2	सांस्कृतिक कार्यक्रमांसाठी मुलाखत कौशल्य	मुलाखत - स्वरूप, प्रकार	२	१	मुलाखत प्रश्नावली सादर करणे (गुण २०) (किमान आवश्यक गुण १०)
			मुलाखत - पूर्वतयारी, लोकप्रिय मुलाखतींचे निरीक्षण व अभ्यास	८		
			मुलाखत - कौशल्यसंपादन	५		
	Skill Course 3	मराठीचे प्रमाणलेखन कौशल्य	मराठीचे प्रमाणलेखन - परिचय, रोजगारसंधी	२	१	मुद्रितशोधन करणे (गुण २०) (किमान आवश्यक गुण १०
			प्रमाणलेखन - विविध नियम	१०		
			प्रमाणलेखन - उतारांचा सराव	३		

(Open Elective Courses स्वयंअध्ययनाद्वारे करायचे असून या पत्रिकांसाठी मार्गदर्शक शिक्षक नेमून दिले जातील.)

- एकूण ८२ श्रेयांकांच्या किमान १० टक्के श्रेयांक म्हणजे ८ श्रेयांक विद्यार्थ्याला **Ancillary Credit Courses** मधून प्राप्त करणे अनिवार्य आहे. **Ancillary Credit Courses** अंतर्गत ***Open Elective Courses*** मधून विद्यार्थांना उपरोक्त तक्त्यात दिलेल्या श्रेयांक पद्धतीनुसार श्रेयांक प्राप्त करता येतील.
- इतर अभ्यासक्रमांतील किंवा इतर विद्याशाखेंतील विद्यार्थीदेखील **GIC, Skill Course** या अभ्यासपत्रिकांतून अभ्यासपत्रिका निवडून श्रेयांक प्राप्त करू शकतात.

☸ ☸ ☸

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

वाङ्मय पारंगत (मराठी) / एम. ए. (मराठी)

पसंतीवर आधारित श्रेयांक पद्धती (**CBCS)** अभ्यासक्रम २०२२-२०२३

वाङ्मय पारंगत (मराठी) / एम. ए. (मराठी) अभ्यासक्रम

<u>एकूण श्रेयांकांचे विभाजन</u>

अक्र.	एम. ए. (मराठी) अभ्यासक्रम योजना	अभ्यासपत्रिका	एकूण गुण	एकूण श्रेयांक (उपलब्ध श्रेयांक)	अभ्यासपत्रिका (DSC & DSE) **किमान** पूर्तता*	अभ्यासपत्रिका (Other) (RP & SEC) **किमान** पूर्तता**	**Ancillary Credit Courses** **किमान** पूर्तता***
१	सत्र १	४	४००	१६	किमान ८० टक्के श्रेयांक	**RP –** ५ श्रेयांक आणि **SEC 1 & 2–** ३ श्रेयांक	एकूण श्रेयांकांच्या किमान १० टक्के श्रेयांक
२	सत्र २	४	४००	१६			
३	सत्र ३	७	६००	२५			
४	सत्र ४	७	६००	२५			
		२२	२०००	**८२**	६४ श्रेयांक	८ श्रेयांक	८ श्रेयांक

- **एम. ए. (मराठी) अभ्यासक्रम एकूण ८२ श्रेयांकांचा** (DSC, DSE, RP & SEC मिळून) **आहे.**
- **एम. ए. (मराठी) पदवी प्राप्त करण्यासाठी किमान ८० श्रेयांक पुढीलप्रमाणे मिळवणे आवश्यक आहे**:
    १) **DSC & DSE** - ६४ श्रेयांक
    २) **RP & SEC** - ८ श्रेयांक
    ३) **Ancillary Credit Courses -** ८ श्रेयांक

* चार सत्रांच्या **DSC** आणि **DSE** अभ्यासपत्रिकांतून एकूण अभ्यासक्रमाच्या किमान ८० टक्के श्रेयांक विद्यार्थ्याला प्राप्त करायचे आहेत. म्हणजे ६४ श्रेयांक **DSC** आणि **DSE** अभ्यासपत्रिकांतून प्राप्त करणे अनिवार्य आहे.

** किमान ८ श्रेयांक विद्यार्थ्याला **RP & SEC** अभ्यासपत्रिकांतून प्राप्त करणे अनिवार्य आहे.

*** एकूण ८२ श्रेयांकांच्या किमान १० टक्के श्रेयांक म्हणजे ८ श्रेयांक विद्यार्थ्याला **Ancillary Credit Courses** मधून प्राप्त करणे अनिवार्य आहे.

❁ ❁ ❁